

N:o 52.

Af herr **E. Hammarlund**, om ändring af 29 § förordningen angående försäljning af brännvin.

Sedan lång tid tillbaka har bland villkoren för försäljning af brännvin och andra spirituösa drycker varit inryckt en bestämmelse af följande lydelse: »Under gudstjänst skall utskänkningsställe alltid vara tillstängdt.» Härtill lades genom beslut af 1885 års Riksdag följande föreskrift: »Det vare ock förbjudet att, då utskänkning ej är medgifven, låta brännvin å utskänkningsställe förtäras.»

Före 1885 hade Kungl. Maj:t i särskilda fall bemyndigat öfverståthållareämbetet att meddela tillstånd till utskänkning under tiderna för otte- och aftonsångsgudstjänst. Med hänsyn till hvad 1885 års Riksdag beslutat i frågan, ansåg sig Kungl. Maj:t ej kunna bevilja undantag från gällande bestämmelsers tillämpning i ett fall, där lagen icke föresatte något undantag, hvadan Kungl. Maj:t afslog under år 1885 inkomna ansökningar om tillstånd för restauranter att få liksom förut hålla öppet under otte- och aftonsångsgudstjänst. I stället ingick Kungl. Maj:t till 1886 års Riksdag med proposition om den ändring i gällande bestämmelser, att § 26 mom. 5 i förordningen af den 29 maj 1885 måtte erhålla följande lydelse: »Under gudstjänst skall utskänkningsställe vara stängdt, där ej för den tid, då otte- eller aftonsångsgudstjänst pågår, Kungl. Maj:ts befallningshafvande på framställning af kommunalstyrelse samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande finner särskilda omständigheter böra föranleda undantag.»

Bevillningsutskottet tillstyrkte den kungl. propositionen under framhållande, att det till fullo instämde i hvad till statsrådsprotokollet anförts beträffande behovet för vissa fall af dylika undantag. Utskottet åberopade

ur föredragande departementschefens motivering särskildt följande uttalande:

»De af sökandena anförda och af öfverståthållareämbetet vitsordade förhållanden äro af ganska afsevärd beskaffenhet och kunna utgöra giltigt skäl för en ändring i gällande förordning särskildt med hänsyn till de större städerna, där utskänkningsställes stängning vid tider, då resande och en mängd andra äro vana att intaga sina måltider, onekligen är en olägenhet, och där för öfrigt finnas vissa större utskänkningslokaler, som äro å eftermiddagarne sön- och helgdagar så starkt besökta, att deras utrymmande vid aftonsångsgudstjänstens början endast med svårighet och med fara för oordningar låter sig verkställa. Därtill kommer att, då med den ändring sistlidne Riksdag föranledde i den då framlagda nådiga propositionen afsetts att lämna Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillfälle att på kommunalstyrelsens framställning utsträcka försäljningstiden ej blott för söcknedagar, utan jämväl för sön- och helgdagar, hvarigenom vederbörande således kunna, såsom ock flerstädes faktiskt skett, medgifva utskänkning å vissa ställen under hela eftermiddagen å sistnämnda dagar, utom under aftonsångsgudstjänsten, det afbrott i sådant utskänkningsställes öppenhållande, som uppstår under berörda gudstjänst, ingalunda kan ur nykterhetssynpunkt äga någon betydelse, utan endast är ägnadt att framkalla missnöje bland allmänheten och gifva anledning till oordningar och i smyg skeende lagöfverträdelser. Då man tillika besinnar, att i större städer med flera territoriella församlingar icke alla de ifrågavarande gudstjänsterna alltid hållas i alla församlingarna och desamma kunna tänkas äga rum under olika tider i olika församlingar, blir lämpligheten af stadgandet därigenom än mera tvifvelaktig. Det har därför synt mig, att, så länge öfriga bestämmelser i den nu gällande förordningen äro oförändrade, en ändring af det ifrågavarande stadgandet kan vara påkallad i den syftning, att den utsträckning af försäljningstiden, som redan är medgifven, må kunna gälla äfven för de tider, då otte- och aftonsångsgudstjänster hållas.»

Första Kammaren biföll utan votering utskottets tillstyrkande hemställan, hvaremot Andra Kammaren med 108 röster mot 75 afslog densamma. I följd häraf anmälde Riksdagen, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke blifvit af Riksdagen antaget.

Då i de ofvan citerade föreskrifterna icke heller sedermera någon ändring skett, kvarstå bestämmelserna oförändrade såväl i kungl. förordningen af den 24 maj 1895 som ock i nu gällande kungl. förordning af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin.

Föreskriften om att utskänkningsställe alltid skall vara tillstängdt under gudstjänst och på grund däraf utskänkning under alla förhållanden vara förbjuden äfven under tiden för ottesång och aftonsång har emellertid icke med vidare stränghet upprätthållits af polismyndigheterna. Så har åtminstone varit förhållandet i Stockholm, och enligt hvad för mig uppgifvits, finnas ännu i dag orter, där aftonsångsgudstjänst förekommer,

utan att annan inskränkning i serveringen å restauranter äger rum, än att inga nya gäster insläppas under tiden. Man har uppenbarligen ansett det orimligt, att gäster, som före aftonsångstiden inkommit på restaurant, icke skulle få förtära före nämnda tid beställda och erhållna varor. Den nu 23-åriga bestämmelsen har sålunda för åtskilliga orter kommit att hittills blifva en föreskrift endast på papperet utan egentlig betydelse i det praktiska lifvet.

Från den 1 oktober 1907, då förordningen af den 9 juni 1905 trädde i kraft, skedde emellertid i Stockholm den ändringen, att polismyndigheten beslöt att strängt tillämpa förordningen i enlighet med ordalydelsen. De praktiska olägenheterna af de här ofvan citerade, alltsedan 1885 gällande bestämmelserna trädde nu genast i dagen. Stadsfullmäktige härstädes beslöto visserligen sådan ändring i ordningsföreskrifterna för Stockholm, att gäster, som inkommit före stängningstiden, icke nödvändigt behöfde omedelbart aflägsna sig. Men då kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, jämförd med kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl samma dag, lägger hinder i vägen för att vin eller öl m. fl. drycker få å utskänkningsställe förtäras under aftonsångsgudstjänst, har den ordningen numera måst å restauranterna införas, att då klockan slår sex en söndagseftermiddag, borttagas från borden alla icke alkoholfria drycker. Detta väcker naturligtvis i många fall förgelse, särskildt hos resande, som äro vana att vid denna tid få i lugn och ro intaga sin middagsmåltid.

Bestämmelsen i fråga kan näppeligen vara tillkommen för att främja det kyrkliga intresset. Det är knappast att antaga, att de personer, som vid sextiden en söndagseftermiddag befinna sig på en restaurant för att intaga sin middag men i förbittring öfver att få åtskilliga beställda varor borttagna från bordet, aflägsna sig från restauranten, i stället skola gå till kyrkan för att åhöra aftonsången. Att bestämmelsens bibehållande ej är motiveradt ur kyrklig synpunkt framhölls ock starkt vid den debatt, som inom Stockholms stadsfullmäktige förekom i denna fråga den 21 oktober 1907. En statskyrkans representant, kyrkoherden teol. doktor Sam. Fries, yttrade nämligen — efter att hafva förut beklagat två andra omständigheter, som stode i sammanhang med den s. k. stängningsfrågan — följande:

»Det tredje, som jag också djupt beklagar, är, att, när vi nu skola skrida till att på något sätt ändra det föregående beslutet — ty en liten ändring blir det i alla fall, hvad vi än taga oss till i afton — man ändock icke kan träffa det enligt min tanke allra viktigaste i denna sak, och det är, att allmänheten icke har rättighet att äta sin middag i fred på söndagarna på grund af bestämmelsen om att restauranterna skola våra låsta under gudstjänsten. För min del

håller jag bestämdt på, att de böra vara låsta under högmässogudstjänsten, därför att samhället bör, såvidt möjligt är, söka bereda äfven den talrika kår, som kallas kypare och vaktmästare, tillfälle, om de så önska, att besöka högmässogudstjänsten. Hvad däremot aftonsången angår, måste jag för min del uttrycka den meningen, att det är abderitiskt — för egen del har jag använt ordet barbariskt — att människor, som satt sig ned att äta middag i efter våra förhållanden vanlig tid, skola afbryta detta lofliga förhafvande; de få icke äta sin mat och ej dricka vin, emedan andra människor vilja besöka aftonsången. Ja, jag går så långt, att jag beklagar det för kyrkans skull, emedan det ju är alldeles gifvet — det ligger nämligen i den mänskliga svaghetens natur — att man icke kan låta detta vara detta, utan att man skjuter in något annat, som är främmande för saken. När folk satt sig till middagsbordet vid femtiden och kl. 6 få höra kyrkklockorna, och en hofmästare kommer fram till dem och säger, att de måste aflägsna sig, ty nu är det aftonsång, då man hvarken får äta eller dricka, tro herrarne, att matgästerna läsa några särdeles vackra ord öfver kyrka och prästerskap vid detta tillfälle? Nej, men för detta bär dock icke kyrkan eller prästerskapet skulden; de hafva mig veterligen aldrig begärt någon sådan lagstiftning.

Jag har tagit mig friheten uttala den meningen, att med gudstjänst i detta sammanhang icke bör förstås annat än högmässogudstjänst. Denna mening har jag grundat på åtskilliga skäl. För det första emedan det är min lifliga övertygelse, att lagstiftarne, då denna bestämmelse skrefs, tänkte på den gudstjänst, som allmänligen hålles i landet. Det torde vara herrarne bekant, att ute på landsbygden aftonsång endast förekommer en gång om året, nämligen på Långfredagen. Det är endast för städerna, som aftonsång är i kyrkolag föreskrifven. Skulle man nu tolka ordet gudstjänst så, att därmed menas hvarje offentlig sammankomst i kyrkan till bön, predikan och sång, då menar jag, att man också borde vara så konsekvent, att man afstängde alla restauranter äfven vid bibelförklaringar, vid doggudstjänster, vid liturgiska aftonböner, vid skriftermål och nattvardsgång, ja, för öfrigt vid hvarje tillfälle, då prästerskapet af en eller annan anledning vill utlysa en gudstjänst i kyrkan. Jag tror emellertid icke, att någon är med på den tolkningen, och därför har jag föreställt mig, att man mycket väl skulle kunna tolka frågan om stängning under aftonsången så, att man betraktade denna jämställd med af mig nyss omnämnda slag af gudstjänster. Jag vill stödja detta äfven därpå, att ordet gudstjänst i gällande lagstiftning förekommer såsom benämning för ensamt högmässogudstjänst. Då det i de lagbestämmelser, som finnas aftryckta på sidan 16 i utskottets utlåtande, i mom. 5 heter: Under gudstjänst skall utskänkingsställe alltid vara tillstängdt, så tycker jag för min privata del, att det icke vore så illa, om man ville tolka ordet gudstjänst så, som det ovillkorligen måste förstås i gällande prästvalsförordning, där det i en paragraf står, att pålysning om frågodag skall ske vid gudstjänst. Det står icke vid högmässogudstjänst, men vi veta alla, att därmed förstås högmässogudstjänst. Emellertid har jag från auktoritativt håll fått den upplysningen, att regeringen för ett eller annat år sedan eller kanske många år sedan fällt ett utslag i den riktningen, att aftonsångsgudstjänst skall betraktas såsom gudstjänst jämställd med högmässogudstjänst. Under sådana förhållanden kan jag mycket väl förstå, att myndigheterna draga sig för att låta utskänkningen på restauranterna pågå under aftonsångsgudstjänst. Men jag undrar, om det skulle vara

så farligt att fresta på en annan tolkningsmetod, till dess något prejudikat, som upphäfde densamma, kunde blifva fälldt. Jag har, mina herrar, gjort detta uttalande, det vill jag betona, af rent kyrkligt intresse.»

(Med anledning af detta anförande erinrade en följande talare om det beslut, som fattats af 1886 års Riksdag, under framhållande att en annan tolkning eller en ändring af omhandlade bestämmelse icke kunde komma i fråga med mindre än att Riksdagen härom beslöte.)

Lika litet som här föreligger ett intresse för kyrkan, lika litet kan ett bibehållande af denna bestämmelse vara motiveradt ur nykterhets-synpunkt. För nykterhetssträfvandena kan det omöjligt vara af någon särskild betydelse, att på restauranter, där servering utan alla inskränkningsar äger rum söndagseftermiddagar, en timmes uppehåll göres på de orter, där aftonsång förekommer. Det är att märka, att dylikt uppehåll ej är obligatoriskt i församlingar, där aftonsång ej hålles. Inskränkningen gäller sålunda i regeln icke landsbygden. Den begränsning, som härvidlag skett för de större städerna, är ej nödvändig för gästgifvaregårdar å landsbygden, för restauranter vid stationssamhällena o. s. v. Och i närheten af större städer finnas vanligen flera restauranter, där servering sker hela söndagseftermiddagen utan alla inskränkningsar — af den anledningen, att restauranten är belägen i församling, där aftonsång ej förekommer. Stockholmare behöfver sålunda endast fara exempelvis till Stallmästaregården eller Ulriksdal eller Sundbyberg eller Djursholm eller Nackanäs eller Saltsjöbaden eller Vaxholm (under sommaren afven Rindöbaden eller Drottningholm) för att en söndagseftermiddag kl. 6—7 till sin middag kunna erhålla de drycker han är van att intaga till måltiden. Och göteborgaren kan t. ex. välja mellan Styrso, Långedrag, Särö o. s. v. I somliga städer, exempelvis Malmö, har aftonsången hållits på olika tider i olika församlingar. Här har man då blott behöft förflytta sig från den ena restauranten till den andra — kanske blott tvärs öfver gatan — för att hela söndagseftermiddagen blifva serverad hvad man önskar.

En lagbestämmelse, som har till följd dylika besynnerliga konsekvenser, kan omöjligt vara af betydelse för nykterhetsrörelsen — snarare tvärtom, enär en sådan lagstiftning är ägnad att framkalla protest mot de underliga former nykterhetssträfvandena tagit.

Att den af Kungl. Maj:t år 1886 framlagda propositionen i ämnet blef afslagen af Andra Kammaren synes hufvudsakligen hafva berott därpå, att man icke ville vara med om en utsträckning af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes makt att medgifva undantag från de allmänna be-

bestämmelserna. Men då enligt gällande brännvinsförordning Kungl. Maj:ts befallningshafvande äger att på framställning af vederbörande kommunalstyrelse medgifva utskänkning för hela söndagseftermiddagen utom för den enstaka timme, då aftonsångsgudstjänst hålles i församlingen, böra några principiella betänkligheter ej möta att gifva Kungl. Maj:ts befallningshafvande enahanda rätt beträffande nämnda timme, helst det här gäller endast ett fåtal orter.

Det är dessutom att märka, att en ändring i den riktningen, att det ovillkorliga stängningsförbudet endast skulle gälla högmässogudstjänsten, ju icke alls innebär, att utskänkning utan vidare blir medgifven under tiden för ottesång och aftonsång. Beträffande ottesångstiden har frågan mycket ringa omfattning och är af praktisk betydelse endast för det fåtal restauranter, som stå i förbindelse med stora hotell och som åt sig utverkat tillåtelse att hafva öppet söndagsförmiddagen för att kunna åt de resande servera frukost. Större räckvidd har frågan däremot beträffande aftonsångstiden, men här innebär förändringen endast, att restaurant, som har rätt att hålla öppet under tiden närmast före och närmast efter aftonsångsgudstjänsten, äfven kan af vederbörande, om skäl därtill föreligga, erhålla rätt att hafva öppet under den mellanliggande timmen, då aftonsång förekommer.

Som med nuvarande förändrade lefnadsvanor denna timme för en mängd personer just är själfva middagstimmen, är en ändring af ej ringa betydelse i det praktiska lifvet. Särskildt ur turistsynpunkt är det nuvarande förbudet ägnadt att verka hinderligt och åstadkomma misstämning. Turister och andra resande, som under alla årstider i stort antal uppehålla sig i en stad af Stockholms storlek, hafva svårt att finna annan förklaring till denna lagstiftning, än att den tillkommit för att trakassera de många, som äro nödsakade att intaga sina måltider ute på restauranter. Det är för öfrigt ej blott främlingar, som hafva olägenhet af de förhållanden, hvilka uppstått i hufvudstaden efter den 1 oktober 1907, på grund af att förordningen numera efterlefves. På senare åren har det blifvit alltmera vanligt, att smärre familjer gifvit sina tjänarinnor en välbehöflig ledighet under söndagseftermiddagen. För möjliggörande af denna ledighet har familjen intagit sin middagsmåltid ute. Men numera uppstå härvid hinder, som ej behöfva förekomma vid en middag i hemmet.

Då enligt min uppfattning det hvarken för kyrkan eller för nykterhets-saken är af betydelse, att de nuvarande bestämmelserna bibehållas, och då det därjämte visat sig, att dessa bestämmelser äro ägnade att åstadkomma olägenheter och obehag af mångahanda slag, för att ej tala om bristande vördnad för lagstiftningen, har jag vågat med hopp om fram-

gång väcka motion om ändring i de hittills gällande föreskrifterna. En nykter uppfattning om hvad som är *praktisk* nykterhetspolitik fordrar sådana reformer i lagstiftningen, som verkligen kunna leda till en minskning i rusdrycksförtärandet, men finner sig ej betjänad med pappersbestämmelser, som enligt vunnen erfarenhet äro ur saklig synpunkt betydelselösa och vid den praktiska tillämpningen leda till absurditeter, jämte det att de åstadkomma förtret och obehag för laglydiga medborgare, hvilka intet annat ondt hafva i sinnet än att de önska en söndagseftermiddag i fred och ro intaga sin middag på en offentlig restaurant.

En ändring i den af mig åsyftade riktningen synes enklast kunna åstadkommas genom att i § 29 mom. 5 af kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 ordet »gudstjänst» utbytes mot »högmässogudstjänst». Skulle emellertid bevillningsutskottet anse målet bättre vinnas genom annan formulering, t. ex. i enlighet med den kungl. propositionen n:o 23 vid 1886 års riksdag, har jag intet att häremot invända.

Med hänvisning till det anförda tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i § 29 mom. 5 i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905, att uttrycket »gudstjänst» utbytes mot »högmässogudstjänst».

I särskild motion föreslår jag samtidigt enahanda ändring i kungl. förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905, enär af praktiska skäl ordalagen i de båda förordningarna torde i förevarande afseende böra vara lika.

Stockholm den 24 januari 1908.

Emil Hammarlund.

I förestående motions syfte instämma:

Sven Palme.

Victor Moll.

Erik Martin.

E. Lovén.

Knut Kjellberg.

Carl Lindhagen.

Karl Hildebrand.

K. A. Tengdahl.